

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Vad säger lärarna på Twitter egentligen?

En diskursanalys om anledningarna bakom och utsikterna för lärares politiska aktivism

Åsa Charlotte Eriksson

Självständigt arbete LKXA2G
Vårterminen 2022

Examinator: Ulla Lundqvist

Sammanfattning

Titel: Vad säger lärarna på Twitter egentligen? En diskursanalys om anledningarna bakom och utsikterna för lärares politiska aktivism

Title: What do the teachers actually say on Twitter? A discourse analysis about the reasons behind and the prospects for teachers' political activism

Författare: Åsa Charlotte Eriksson

Typ av arbete: Examensarbete på grundläggande nivå (15 hp)

Examinator: Ulla Lundqvist

Nyckelord: Bacchi, politisk subjektivitet, tjänstemannarollen, Twitter, skolreformer

Studien undersöker vad det är som får lärarna att frånga den traditionella tjänstemannarollen för att bedriva aktivism på Twitter. För att gå till botten med frågan kommer de senaste decenniernas skolreformer att utforskas såväl som hur lärarens tjänstemannaroll har påverkats av dessa reformer. Med netnografi som metod kommer Carol Lee Bacchis problemanalys att användas för att med hjälp av hur lärarna upplever konsekvenserna av politikens implementering förstå de underliggande antaganden som motiverat reformerna och även dess implikationer. För att svara på frågan om lärarnas utsikter om att framgångsrikt kunna påverka skolutvecklingen i den riktning de önskar kommer Lena Martinsson och Eva Reimers analytiska begrepp politisk subjektivitet användas för att se hur lärarna framställer sin position och hur problemen de upplever gestaltar sig på Twitter.

Analysens resultat visar, bland annat, att lärarna är påtagligt kringskurna i sin professionella roll vilket förhindrar dem att utföra sitt arbete i enlighet med de ideal som deras erfarenhet och utbildning dikterar. Andra intressen såsom en managementkultur som karakteriseras av en misstro mot professionen, ett marknadsintresse som förbiser elevens bästa och resulterar i en betygsinflation, en kunskapssyn som de anser misslyckas i att förmedla den kunskap som eleverna behöver samt elevers och vårdnadshavares stärkta makt visavi lärarens inkräktar sammantaget så pass i deras yrkesutövning att det resulterar i ett outhärdligt tillstånd som manar dem till handling. Studien visar också på att insikten av att skoleleverna inte har gynnats av skolreformerna är vad som utgör drivkraften som får lärarna att agera men att splittringen av lärarkåren och avsaknaden av en tydlig alternativ vision försvårar deras möjligheter att påverka den politiska utvecklingen.

Innehåll

1.	Inledning.....	1
1.1	Inledning.....	1
1.2	Syfte och frågeställningar.....	2
1.3	Material, avgränsning och disposition	2
2.	Tidigare forskning	3
3.	Bakgrund	5
3.1	Skolreformer.....	5
3.2	Tjänstemannarollen	7
3.3	Twitter	9
4.	Teori och metod	10
4.1	Politisk subjektivitet.....	10
4.2	What's the problem represented to be?	11
4.3	Netnografi.....	12
5.	Analys och resultat	14
5.1	Kommunerna tar över ansvaret för skolorna och styr efter fastställda mål	14
5.2	Friskolor	17
5.3	Nya läro- och kursplaner	19
5.4	Politisk subjektivitet?	22
6.	Sammanfattning	25
7.	Referenser.....	27

1. Inledning

1.1 Inledning

Alla som kommer i kontakt med nyhetsmedia eller intresserar sig för den politiska debatten förstår att något anses fel med den svenska skolan. Vad som har gått fel och vad som ska göras åt det varierar bland politiker, journalister och andra tyckare. Vad som kan konstateras ändå är att lärarna är avgörande för genomförandet av en framgångsrik skolpolitik. Lipsky (2010) kallar dem närbyråkrater, dvs, utförare av den beslutade politiken. En närbyråkrat har en tjänstemannaroll vilket innebär att de verkställer de regler som samhället gemensamt har fattat och inte skapar eller förändrar den förutom den handlingsfrihet som tolkningsutrymmet av politikens implementering tillåter (Jarl & Rönnerberg, 2019). Tjänstemannarollen har traditionellt varit att vara lojal med sin uppdragsgivare och har använt sig av fackföreningsrörelsen som påverkanskanal när de ansett något vara problematiskt med den förda politiken (Persson, 2018). Som Twitterläsare har det, dock, framgått för mig att åtminstone en liten men högljudd grupp av lärare är missnöjda med den förda politiken och därmed gjort ett avsteg från denna traditionella roll.

Twitter är ett forum som har beskrivits som en ”termometer på samhällstemperaturen” och har kommit att bli en mötesplats för politiskt intresserade som gärna kommenterar med ironi och humor kring politiska händelser (Garme, 2011). Därför får åsikter som uttrycks där snabbt stor spridning hos beslutsfattare och opinionsbildare och snabbt upp kontaktytorna dem emellan. Lärarna på Twitter har av Internationalen beskrivits som “vår tids högaffel” som “vill driva månglarna ur skolan” (Lundström, 2020, 27 november). Denna kommunikation som allt högre grad huserar i den digitala offentligheten kan ses som en manifestation av politisk osämja där utförarna av politiken går emot sin tjänstemannaroll i och med att de skiftar sin lojalitet från uppdragsgivaren till dem som de anser kommer till skada på grund av förhållandena i skolan: eleverna. Det är därför av vikt att lyssna på dem som arbetar i skolan när de går utanför de traditionella påverkanskanalerna såsom fackliga organisationer eller politiska partier för att protestera i vad de upplever som ett misslyckande av att utföra skolans samhälls- och kunskapsuppdrag.

Med netnografi som metod har inlägg som postats av cirka två hundra lärare på Twitter under en period på femton månader studerats. För att komma till botten med vad det är lärarna egentligen säger på Twitter kommer uppsatsen därför att utforska vad som kan tänkas ligga bakom denna, som det ser ut, politiska aktivism. Till hjälp kommer Carol Lee Bacchis metod “What’s the problem represented to be” (WPR) att användas. Analysverktyget har inte som avsikt att försöka identifiera de verkliga problemen som föranlett skolreformerna utan fokuserar på hur problemen har framställts (Bacchi, 2009). Genom att använda sig av metoden kan de underliggande faktorerna som ligger bakom de upplevda problemen uppdragas. För att göra det arbetar sig metoden bakåt och därför krävs en gedigen förståelse av bakgrunden till ämnet som

efterforskas för att förstå hur specifika frågor passar in i den större debatten (Bacchi, 2009). De senaste decenniernas skolutveckling kommer därför först att diskuteras för att sedan undersöka hur den har påverkat lärarens traditionella tjänstemannaroll. Vad som framkommer i analysen kommer därefter att testas mot Martinssons och Reimers (2017a, 2020) analytiska begrepp "politisk subjektivitet" för att förstå hur politisk aktivism uppstår och se hur det gestaltar sig i fallet med de twittrande lärarna som frångår sin roll som utförare av politiken till att bli opinionsbildare.

1.2 Syfte och frågeställningar

Själva syftet är inte att svara på frågan huruvida skolreformerna har varit till godo eller ondo, inte ens ur lärarnas perspektiv. Syftet är att undersöka vad de uttrycker är så pass problematiskt att de frångår sin roll som tjänstemän till att bli opinionsbildare och därmed till politiska objekt. Därför är det nödvändigt att granska hur problemen som föranlett skolreformerna har formulerats. Genom denna frågeställning hoppas jag även kunna dra vissa slutsatser om vilka reformer de anser har skapat flest negativa konsekvenser och varför.

- Vilka föreställningar och självklara antaganden ligger bakom skolreformerna?
- Hur framställer lärarna sin position. Hur kommer problemen till uttryck?
- Vad upplever de vara problemen med skolreformerna och vad är deras lösningar?

1.3 Material, avgränsning och disposition

Det material som används i studien består av tweets postade av skribenter på Twitter med ett konto där de anger att de är aktiva lärare. Genom att studera deras inlägg över tid gör det möjligt att få en uppfattning om de bakomliggande orsakerna till denna politiska aktivism och även för syftet för deras aktiviteter på Twitter och dess möjliga konsekvenser. Alla tweets postade av lärare har undersökts men mycket har utelämnats i analysen då fokus har lagts på inlägg som kan härledas till de senaste decenniernas skolreformer.

För att ge en bakgrund om ämnet och den forskning som redan har bedrivits följer härnäst en översikt av forskningsläget för att därefter ge en bakgrundsbild av skolans reformer och om lärarens tjänstemannaroll och hur den har påverkats av dessa reformer. Efter det följer en kort översikt om Twitter och dess betydelse som påverkanskanal. Därefter redogör jag för Martinssons och Reimers politisk subjektivitet och Bacchis WPR som utgör de teoretiska utgångspunkterna för denna studie som följs av en redogörelse om netnografin och hur dess metodik används i denna studie. Till sist följer studiens analys, resultat och slutliga sammanfattning.

2. Tidigare forskning

Av all den forskning som har gjorts på effekterna av skolans reformer har få fokuserat på dem ur lärarnas perspektiv. Ett sådant undantag är 'En kår i kläm – Läraryrket mellan professionella ideal och statliga reformideologier (2009) av Niklas Stenlås som söker svar på hur de senaste 20 årens skolreformer har påverkat läraryrket. I rapporten behandlas ett urval av reformer på skolområdet som på ett genomgripande sätt förändrat lärarnas yrkesvillkor. Anledningarna han anger för denna utveckling är, enligt honom, orsakat av två olika ideologier som framdrivit dessa reformer som har olika syften men ändå har resulterat i lärarens reducerade möjligheter att upprätthålla de normer som professionen kräver. Den ena har utgått från progressiva ideal som har satt omsorg om eleven i fokus samtidigt som kunskapsförmedlingen har tonats ned. Den andra är New Public Managements (NPM) inträde i skolans värld som har haft effektivisering, standardisering och kontrollerbarhet på agendan.

Även Anders Fredrikssons (2011) avhandling 'Marknaden och lärarna. Hur organiseringen av skolan påverkar lärares offentliga tjänstemannaskap' har läraren i fokus där han med utgångspunkt i en syntes mellan det nyinstitutionella perspektivet och teorin om närbyråkrater empiriskt studerar konsekvenserna av skiftet från en byråkratisk och professionell styrningsmodell till en marknads- och brukarmodell då det antas påverka sättet som lärare tänker och agerar som offentliga tjänstemän. Han intresserar sig särskilt för hur detta skifte påverkar lärares arbete och vilka förhållningssätt de förväntas uppvisa i tjänstemannarollen samt hur stora möjligheterna är att politiskt styra denna yrkeskår. Studien visar på en ny situation där det utbildningspolitiska systemskiftet har gett upphov till både ett marknads- och brukarorienterat förhållningssätt men att de fyra modellerna samsas med varandra. Samtalsintervjuerna avslöjar särskilt konflikten mellan det byråkratiska och det marknadsorienterade förhållningssättet krockar med det professionella vars ideal är att utgå från elevens bästa.

Den vetenskapliga publikationen av Ulf Lundström och Karolina Parding (2011), 'Teachers Experiences with School Choice: Clashing logics' tar upp liknande perspektiv som ovanstående studier genom att få lärarna att jämföra deras nuvarande arbetssituation med den tidigare. De fokuserar särskilt på marknadslogikens ökande inflytande på lärarnas arbete och arbetsvillkor och redogör för hur många lärare motvilligt men i tystnad utför nya marknadsrelaterade arbetsuppgifter medans andra välkomnar vad de uppfattar som en ökad frihet i yrkesutövandet varför studien förutspår en växande splittring av yrkeskåren. Sammantaget har marknadsinträde, enligt författarna, haft stor påverkan på lärarnas yrkesutövning och identitet på grund av att de etablerade maktbalanserna har rubbats. De konstaterar även de att ytterst få studier har fokuserat på lärarnas syn på skolan och efterlyser fler studier som undersöker lärares synpunkter och erfarenheter av skolreformerna vilket är precis vad denna studie ämnar göra.

Den kommer även fokusera på det som får dem att ventilera sina åsikter offentligt vilket också 'Civil Servants Talk Back – Political Subjectivity and (Re) Constructions of the Nation' har gjort. Det är en studie av Lena Martinsson och Eva Reimers (2020) som analyserar den politiska

subjektivitet som uppstod hos delar av lärarkåren när kontrasterande normer tillslut upplevdes som outhärdliga varvid den enda kvarstående möjligheten var att genom politisk aktivism kräva förändring. Studien beskriver hur lärare och socialsekreterare bakom banderollen ”vi står inte ut” gick samman för att skapa ett ”politiskt vi” och därmed också erbjöd ett narrativ som går stick i stäv med de gängse; att det humana och ansvarstagande landet Sverige deporterar skolelever till krigszoner. Denna studie är intressant då den delvis delar ett liknande perspektiv, nämligen det att lärare upplever sig klämda mellan sin tjänstemannaroll som innefattar lojalitet gentemot uppdragsgivaren, de politiska beslutsfattarna, och sin professionella roll. De uttrycker i studien att det går mot den professionella etiken att som lärare inte erbjuda undervisning till samtliga minderåriga oavsett om de befinner sig legalt eller illegalt i landet och därför beslutar sig för att agera politiskt genom opinionsbildning. Även om sakfrågan skiljer sig så finns det likheter i tillvägagångssättet och att de protesterar mot den motsägelsefulla diskursen i de politiska direktiven.

Liknande forskning pågår även internationellt. Ett exempel är ’Teachers on the offensive: A Strategy for Transforming the Educational Reform Debate’ av Amy B. Dean (2013) som beskriver en liknande politisk kamp, om än mer organiserad, som pågår i USA där hennes artikel beskriver hur USA:s lärarkår bör gå tillväga för att vinna den politiska debatten. Hon skriver att, för att lyckas med att få en given plats i runt förhandlingsbordet, är det av yttersta vikt för lärare att inte bara dyka upp under en pågående kris eller när deras kontrakt ska omförhandlas. Istället behöver de utarbeta en långtgående strategi som bygger på att visa upp sin vision som bygger på tydliga mål för frågor som inte bara rör deras villkor utan även elevers, föräldrar och andra som berörs av skolfrågor för att på så sätt förändra den politiska kontexten.

3. Bakgrund

3.1 Skolreformer

Med syftet att orientera sig i den skolpolitiska debatten krävs en kortfattad genomgång av de mest avgörande nutida reformerna. För att göra det behövs först utrönas hur den svenska skolan var innan det som kan benämnas som ett systemskifte ägde rum.

Då styrdes skolan organisatoriskt främst av riksdag och regering som delegerade ansvar och resurser till Skolöverstyrelsen (SÖ) och länskolnämnderna som fördelade resurserna lokalt till kommunerna och de i sin tur till de olika skolorna. Jarl m.fl. (2018) redogör för de olika juridiska, ekonomiska och ideologiska styrmedel som stod riksdag och regering till hands. Juridiskt skedde detta genom olika styrdokument som på ett detaljerat sätt angav hur verksamheterna skulle bedrivas vilket resulterade i att alla Sveriges elever lärde sig samma innehåll, testades på samma kunskaper och bedömdes på ett enhetligt sätt. Ekonomiskt styrdes skolan genom att olika öronmärkta statsbidrag fördelades lika utefter förutbestämda faktorer såsom elevantal och undervisningstimmar och därför säkerställde att jämlikheten upprätthölls. Vad gäller den ideologiska styrningen så framhåller Jarl m.fl. (2018) lärarnas och rektorernas utbildning och den statliga kontrollen av läromedel som de främsta verktygen där innehållet i de juridiska styrmedlen förankrades.

Allt detta kom inledningsvis att ändras med kommunaliseringen som är ett stort första steg i decentraliseringsprocessen. Huvudmannaskapet för lärarna kom att överföras från stat till kommun som infördes trots högljudda protester från lärare (Stenlås, 2009). Stat och riksdag kommer fortfarande efter reformerna vara de som styr men de detaljerade manualerna har istället ersatts med mål att uppfylla. Det är således fortfarande staten som håller i de juridiska styrmedlen. Det ekonomiska överläts däremot successivt mer och mer till kommunerna som får uppgiften att finansiera skolan bland kommunernas andra åtaganden (Jarl & Rönnberg, 2019). Ofta i realiteten blir att det är den kommunala budgeten som styr istället för det politiskt uppsatta målen från statligt håll (Jarl m.fl., 2018).

Även privata aktörer kom att överta huvudmannaskapet i allt större utsträckning efter att friskolereformen klubbades igenom 1992. Den innebar att alla Sveriges elever tilldelades en skolpeng som följer eleven till den skola som eleven själv valt. När skolpengen sedan utökades från 85 till 100 % så kom de privata skolorna att expandera kraftigt. Reformen infördes med motiveringen att ge mer valfrihet åt medborgarna samtidigt som makten skulle föras närmare folket varför Edgren (2019) menar att denna sammantagna decentraliseringsprocess ska förstås mot en bakgrund av en trend mot större frihet för kommuner såväl som individer genom utökad brukarinflytande inom samhällets all offentlig verksamhet. Den bakomliggande ekonomiska krisen gjorde även att det centraliserade och byråkratiska systemet ansågs som dyrt och ineffektivt (Dahlstedt & Fejes, 2018).

Att elever och föräldrar skulle få ökat inflytande blev tydligt med de nya läro- och kursplanerna som trädde i kraft 1994 och som utformats med avsikten att gå hand i hand med den övergripande målstyrningsprincipen (Skolverket, 2015). Med den nya läroplanen var det upp till lärarna i samråd med eleverna för att ta hänsyn till deras intressen och önskemål att själva välja ut stoff och metoder och på så sätt utforma vägen till att uppnå målen.

Ett nytt betygssystem kom även att ersätta de tidigare relativa med ett mål och kunskapsrelaterat som definierade de kriterier som krävdes för att uppnå de olika betygsstegen. Tyngdpunkten försköts från fakta till förmågor med mer värdeladdade ord som avsiktligt formulerades relativt öppet för att "eleverna skulle delta också i uttolkningen av dem" (Skolverket, 2015). Nu introducerades även betyget icke godkänt som senare ändrades till F och de elever som inte lyckades nå upp till den lägsta kravnivån var inte längre behöriga att studera vidare på gymnasiet. När det senare visade sig att en betydande andel elever inte visade sig klara den höga kravnivån för ett godkänt betyg blev skolan skyldig att "skyndsamt ge stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen" (SFS 2010:800).

Den mer progressiva kunskapssynen och den ökade handlingsfriheten kom att ligga till grund för att uppföljningen av måluppfyllelsen har fått en allt större roll med krav på att ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivs i kommunerna (Jarl & Rönnerberg, 2019). Skolverket som ersatt SÖ bedömdes heller inte i stånd att bedriva en effektiv tillsyn och utvärdering av resultaten då lärarna inte ansågs ha förstått de nationella styrdokumenterna varför Skolinspektionen tog över kvalitetsgranskningen (Stenlås, 2009). Detta kom, enligt Andersson m.fl. (2018) att få lärarna att fokusera allt mer på kvantitativa mått och mätbara resultat i form av ökad administration och dokumentering. Denna utveckling benämns ofta som New Public Management (NPM) och har gradvist tagit mer plats som den överskuggande faktorn i skolan.

Den tillskrivs också friskolornas utbredning i och med att konkurrensen om elever och den medföljande skolpengen har resulterat i en betygsinflation som underlättats av bristen av konkreta betygskriterier som betyg ska utgå från (Stenlås, 2009). Jarl m.fl. (2018) beskriver denna utveckling som en återreglering av den statliga kontrollen av skolan i form fler nationella prov då det är det mätbara som prioriteras. Vad gäller de ideologiska styrmedlen så skriver Stenlås (2009) att en sammanhållen lärarutbildning med krav på lärarlegitimation där ämneskunskaperna tonades ned till förmån för pedagogiska förmågor infördes att bättre passa målstyrningssystemet.

Sammantaget kan konstateras att makten över skolan är fragmentiserad som Jarl och Pierre (2018) menar gör målen otydliga och motstridiga. Hur lärarrollen har påverkats av dessa reformer som har skiftat styrmedlen från det reglerade och ekonomiska mot ideologiska och utvärderingsmässiga kommer att undersökas närmare i följande sektion.

3.2 Tjänstemannarollen

De reformer som beskrivits ovan förändrade lärares arbete och villkor i grunden. För att bättre förstå hur vänder vi oss nu mot det som nämndes i den tidigare forskningen. Då denna uppsats främst intresserar sig för vad det är som kan tänkas ligga bakom lärarnas protester och får dem att åsidosätta den traditionella tjänstemannarollen så är det erforderligt att först klargöra hur lärarnas tjänstemannaroll har påverkats av den skolpolitiska utvecklingen. Fredriksson (2018, s. 163) skriver att “om man vill förstå de olika sätt som lärare förhåller sig till sin myndighetsutövning bör man studera hur skolan styrs”. För att staten ska kunna styra skolan i den riktning den önskar så är det därför nödvändigt att läraren utför politiken så som avsetts (Jarl & Rönnberg, 2019). För att förstå hur detta har ändrats över den diskuterade tidsperioden ska vi förklara det teoretiska begreppet “institutionella logiker”.

Blomgren och Waks (2015, s.22) skriver att institutionella logiker kan förstås som en slags idealtyp “som både formar och sätter gränser för hur aktörer kan agera”. Lundström och Parding (2011) förklarar att innan decentraliseringsreformen skedde så rådde de byråkratiska och professionella styrningsidealen. Enligt det byråkratiska förhållningssättet är tjänstemannens roll att realisera folkviljan genom att implementera de demokratiskt fattade besluten (Fredriksson, 2011). Genom att basera sina beslut i regelverket garanteras likvärdigheten då ideologiska och personliga ställningstaganden får en mindre roll men lärarna förväntades ändå “göra självständiga avvägningar på basis av lärarkårens gemensamma kunskapsbas och etik” (Fredriksson, 2011, s. 19). Sådana beslut legitimerades av deras professionella kompetens som grundades i erfarenhet och den vetenskapliga kunskap som de tillägnat sig av utbildning. Den professionella modellen karaktäriseras av etik och en kollegial hierarki där det gemensamma beslutsfattandet verkar för elevens kunskapsutveckling (Fredriksson, 2011). Ringarp och Nihlfors (2020, s. 63) beskriver det som en dualitet av två normsystem där “utövandet handlar om att både tillämpa de professionella kunskaperna och om att beakta de regler som ställs upp i en politiskt styrd organisation”.

Som beskrivits ovan så var ett av syftena med decentraliseringen att demokratisera skolan genom att flytta makten närmare medborgaren vilket innebar att hur lärares beslutsfattande och handlingsstrategier förändrades drastiskt då de institutionella faktorerna omorganiserades. I och med införandet av målstyrningen förväntades läraren att fortsättningsvis inta ett byråkratiskt förhållningssätt genom att följa de nationella styrdokumenterna men till en högre grad utöva sin expertis och tillsammans med kollegor tolka dem och lokalt lösa utmaningarna i undervisningen (Fredriksson, 2018). En reform med avsikt att med hjälp av ideologisk styrning befästa lärarens professionella ställning var kravet på lärarlegitimation som infördes 2012. En annan var införandet av karriärtjänster för att ytterligare stärka yrkets status som emellertid kom att splittra yrkeskåren då makten över lärarna snarare förflyttades till skolledare och enligt Andersson m.fl. (2018, s.163) ledde till “samarbetsproblem och ifrågasättande av varandras kompetens”. Ringarp och Nihlfors (2020) menar att det utlovade professionella ansvaret istället kom att förflyttas till de lokala politikerna som ofta bekymrade sig mer för de kommunala budgetarna än elevernas utbildning. Denna motsägelsefullhet i de olika styrmodellerna kom att ytterligare

förstärkas med införandet av marknads- och brukarmodellerna som kom att stärka elevers och föräldrars makt visavi lärarnas.

Som nämndes i det tidigare avsnittet har resultaten blivit kvintessensen av en god skola i och med målstyrningens införande. Enligt denna marknadsmodell är inte eleven en medborgare med rättigheter och skyldigheter som i den byråkratiska modellen eller en klient som i den professionella modellen utan en konsument eller köpare av utbildning (Dahlstedt & Fejes 2018). Detta har resulterat i att skolan har marknadsiserats och drivs av konkurrens och efterfrågan. Där förväntas lärare vara marknadsförare av skolan och bra betyg är kvittot på en skola med förstklassig standard. Detta har enligt Jarl och Rönnberg (2019) lett lärare att frångå den statliga och reglerade skolans ideal om social rättvisa och enhetlighet till att vara för generösa med betygen. Fredriksson (2011, s. 43) förklarar att även om det är statens uppgift är att "styra, inte ro" så visar lärarna större lojalitet mot skolledningen än styrdokumentet eftersom marknadsmodellens legitimitet finns i elevens rätt att välja skola och att det därför är marknadshänsyn som är den avgörande beslutsgrunden.

Brukarmodellen är det fjärde och sista av tjänstemannaidealen som precis som marknadsmodellen ett uttryck för ambitionen att flytta makten över skolan närmare medborgaren. Enligt detta förhållningssätt förväntas inte eleven ha inflytande över sin skolgång reaktivt, dvs välja bort en skola som denne är missnöjd med i efterhand utan proaktivt då eleven och föräldern är en "legitim aktör i det dagliga beslutsfattandet" (Fredriksson 2011, s. 50). Modellen avspeglar deltagardemokratiska ideal och finner sin legitimitet i att de som påverkas av politiken gemensamt med de som utför den ska i dialog fatta besluten.

Jarl och Rönnberg (2019) skriver att lärarnas handlingsutrymme minskade ytterligare med införandet av den nya läroplanen 2011 som innehöll centrala kunskapsområden att behandlas. Detta resulterade i att en mer enhetlig undervisning garanterades men på bekostnad av lärarens handlingsfrihet och profession. Hultén och Lundahl (2018) menar att en sådan återbyråkratisering är en nödvändig paradox för att stävja betygsinflationen då syftet med reformerna var avreglering som skulle stärka lärarnas professionella roll. Faktumet att lärarna förlorat handlingsutrymme på bekostnad av den professionella autonomi kallar Blomgren och Waks (2015, s. 29) en "misstroendeförklaring mot professionen". De förklarar att eleverna hamnar i kläm på grund av att lärarna har fullt upp med att upprätta en fasad inför inspektionstillfället, genomföra sitt arbete så att den är utvärderingsbar eller för att förbereda eleverna för de nationella proven. De hänvisar till syndromet som "institutionell trängsel" eftersom även om pendeln har svängt till fördel för den byråkratiska modellen så finns de andra tre fortsatt närvarande i lärarnas vardag.

3.3 Twitter

På Twitter behandlas allt från högt till lågt. Här blandas personliga trivialiteter och tragedier med nyhetsförmedling och politisk aktivism. Twitters ursprungliga användningsområde var enligt en av plattformens grundare, Jack Dorsey, att erbjuda ett offentligt snabbmeddelande system för att kunna uppdatera vänner om personliga händelser (Rogers, 2014). Ett sådant meddelande kallas för en "tweet" och dess ursprungliga längd som efterliknade ett SMS på 160 tecken har sedan dess utökats till att bestå av 280 tecken vilket möjliggör snabba debatter. Själva namnet Twitter betyder såväl fågelkvitter som "a short burst of inconsequential information" varför även microbloggens logotyp består av fågel för att avspegla dess ursprungliga användningen då företaget grundades 2006 (Rogers 2014, s. xi). Twitter är en relativt liten plattform då endast 6 % av svenskarna använder Twitter dagligen jämfört med de betydligt mer populärare Facebook och Instagram som har 58 % respektive 50 % (Internetstiftelsen, 2020). Vad som särskiljer Twitter från andra sociala medier är att man där kan "följa" andra, dvs. prenumerera på deras inlägg utan att nödvändigtvis ha en ömsesidig relation (Schmidt, 2014). Twittrare har därför mer av vad som kan definieras som en "publik" där det är det som de postar som är av intresse än att upprätthålla sociala relationer. Twitter plattformen gör det också möjligt att länka till nyhetsartiklar, blogginlägg och rapporter som användaren väljer att dela med sig av till sina följare.

Rogers (2014) har delat upp Twitters utveckling i tre faser och den första fasen som sträckte sig fram till 2009 kretsade kring frågan "what are you doing" medans den under den andra fasen inriktade sig på frågan "what's happening" vilket uppmuntrade användarna till att dela information och således skiftade från det ursprungliga fokuset att upprätthålla personliga relationer till mer allvarsamma ämnen (Rogers, 2014). Vad som gör det möjligt för twittrare att följa och söka de ämnen som är av intresse är att använda sig av Hashtaggen (#) som samlar alla tweets med samma ämne på en plats vilket gör att man kan läsa tweets även från de som man inte redan följer. Denna funktion blev först verkligt populär under branden i San Diego 2007 och under presidentvalet i USA 2008 "då Obama-kampanjen flitigt använde Twitter jämte andra sociala medier för att nå ut" (Garne, 2011 s. 465). Under denna tredje fas, i vilken vi befinner oss, har alltså Twitter utvecklats från att vara en plats för "pointless babble" about one's lunch", till att bli ett effektivt verktyg för spridning av information av olika slag. Det finns många olika slags Twittrare med de vi främst intresserar oss för här är de politiskt intresserade.

Segaard (2015) som har forskat om väljares och politikernas uppfattningar om sociala medier, visar att även om väljare i högre grad än politiker föredrar konventionella former av kommunikation så tenderar vissa mindre synliga grupper att betrakta sociala medier som lämplig arena för politisk kommunikation. Detta möjliggör, enligt Segaard (2015), en demokratisk potential då de sociala medierna är en potentiell arena för politisk mobilisering för dem i den politiska debatten. Att Garne (2011) skriver att Twitter "kraftigt förkorta kontaktvägarna mellan människor med yrkesmässigt intresse för varandra" gör att denna plattform är av allra största intresse att studera då vad som skrivs på Twitter "har goda förutsättningar att spridas vidare och göra avtryck i det offentliga samtalet" (Garne, 2011, s. 466).

4. Teori och metod

I detta kapitel redogörs val av teori och metod. För att kunna svara på frågan om vad det är som lärarna som florerar på Twitter upplever är så pass problematiskt att de åsidosätter den traditionella tjänstemannarollen som diskuterats i föregående kapitel för att försöka påverka den politiska utvecklingen krävs en syntes av analytiska begrepp, teorier och metoder.

För att förstå vad det är som framkallar den politiska aktivismen inleds kapitlet med en introduktion av Martinssons och Reimers (2017a, 2020) definition av politisk subjektivitet. För att sedan gräva på djupet av vad de är som de upplever problematiskt är används Bacchis (2009) problemanalys som har som målsättning att förstå politiska aktörers förslag bättre än de själva gör. Till sist diskuteras netnografi som utgör tillvägagångssättet i urval och bearbetning av materialet.

4.1 Politisk subjektivitet

Termen politisk subjektivitet är ett analytiskt begrepp som Martinsson och Reimers (2017a, 2020) definierar som förmågan att identifiera alternativ politik och möjliga förändringar. Detta är, enligt dem, något som uppstår då någon inser att något inte är som det ska, att det skulle kunna vara bättre, och att det är de själva som kan utgöra drivkraften till förändring (Reimers 2017). Denna definition av begreppet är inspirerat av Gert Biesta och Chantal Mouffe som ser pluralism, mångfald av principer och motsatsförhållanden som förutsättningar och inte hinder för demokrati och en utveckling av alternativa men ändå koherenta samhällsförhållanden (Reimers & Martinsson 2017b). Den politiska subjektiviteten uppstår först inombords ur en dissonans av motstridiga projicerade normer som sedan har internaliserats och krockar med varandra. Detta kontrasterande sätt att se på samhället och sig själv ger till slut upphov till ett outhärdligt tillstånd varvid en enda återstående utväg är handling och krav på förändring (Martinsson & Reimers 2020). Detta är, enligt Martinsson och Reimers inte händelser som uppstår i isolerade vacuum utan under särskilda omständigheter och sammanhang som tillsammans med andra med liknande upplevelser i samhörighet går samman och drar upp nya stridslinjer som utmanar den prevalenta ordningen. Denna ordning är också förenad med frågan om vem som utgör ett legitimt politiskt subjekt då det kollektiva politiska subjektet behöver erkännas som ett valitt sådant (Martinsson & Reimers 2020). Att detta redan har skett till en viss grad har redan diskuterats i inledningen genom att vissa lärare har höjt sina röster och skapat ett alternativt narrativ om hur skolan är idag och som också har fått ett visst gehör.

Politisk subjektivitet är alltså något som kan uppstå ur normativa krockar eller strider och det är dessa teoretiska utgångspunkter som uppsatsen kommer att utgå från för att upptäcka de slitningar i de motstridiga normerna som de olika modellerna genererar och där se hur möjliga politiska subjektiviteter uppstår. Av yttersta vikt är att utforska hur lärare bäst anser att utbildning bäst bör bedrivas och varför. För att komma till botten med det kommer Bacchis (2009) analys om vad som konstrueras som ett problem som ett sätt att identifiera de händelser och erfarenheter som manar till politisk handling att användas.

4.2 What's the problem represented to be?

Carol Bacchis (2009) "What's the problem represented to be" (WPR) är en något okonventionell form av policy analys som enligt henne öppnar upp nya sätt på hur vi tänker om politik då man istället för att fokusera på problemlösning ifrågasätter på vilket sätt de föreslagna förändringarna konstrueras som "problem". När Bacchi (2009) refererar till problem så är det inte ett problem i den ursprungliga bemärkelsen att det är något som är svårt och behöver lösas utan syftar till ett slags underförstådd förändring i ett visst politiskt förslag. Problemet och de föreslagna lösningarna bildar vad Bacchi (2009) kallar en "problemrepresentation", dvs. hur problemen framställs. Syftet i denna studie är alltså att lokalisera vad som presenteras som problem i de politiska besluten, enligt Bacchis bemärkelse, och inte för att avgöra om en viss politik leder till framgång. Enligt Bacchi (2009) är det viktigt att synliggöra och tydliggöra de underförstådda problemen för att förstå vad det är de vill förändra. För att göra detta tillråder hon att använda sig av sex frågor som inte bara belyser det som utmålas som problem och vad de vill förändra utan gräver djupare och avslöjar djupgående kulturella antaganden. Bacchis sex frågor följer nedan och översättningen från engelskan är min egen;

1. Vad är problemet representerat att vara?
2. Vilka antaganden ligger bakom denna representation av problemet?
3. Hur har denna representation av problemet kommit till (historiskt)?
4. Vad kvarstår som oproblemiskt i problemrepresentationen? Vilka är tystnaderna?
5. Vilka effekter produceras som konsekvens av denna problemrepresentation?
6. Hur och när har denna problemrepresentation producerats, spridits och försvarats? Hur har den ifrågasatts, eller hur kan den ersättas?

Hur problemet karakteriseras är alltså utgångspunkten för att förstå hur en viss fråga förstås. Baachi skriver att "the WPR approach starts from the premise that what one proposes to do about something reveals what one thinks is problematic" (Baachi 2012, s. 21). Själva problemet utgör alltså bara en liten del av problemrepresentationen och Bacchi (2009) argumenterar att hur man känner om en viss fråga avgör vad man tycker borde göras om saken och därför behöver noga fundera över vilka antaganden och hypoteser som ligger bakom ett visst förslag och vad ett sådant förslag implicerar. Att använda sig av Bacchis frågor kan enligt henne få fram de underliggande antaganden som tas för givna av de som föreslår dem varför det är viktigt att granska hur problemen formuleras och hur politiska initiativ föreslås och hur ett behov av förändring uppstår.

Denna studie kommer därför att identifiera vad som representeras som problem och relatera deras gestaltning av dessa och se vilken historisk reform de har sitt ursprung i och därför vilka antaganden de grundar sig i och vilka rationaliteter som ligger bakom. Det som inte tas upp, som Bacchi (2009) refererar som till "tystnader" i fråga fyra, kommer också att belysas, då det kan antas att det som inte har ansetts problematiskt kan ligga bakom orsakerna att lärare har tagit till politisk opinionsbildning. Resultatet av fråga fem och sex kommer att diskuteras avslutningsvis för att se vad resultatet av denna aktivism kan tänkas bli.

4.3 Netnografi

Berg (2015, s. 19) skriver att internet innebär dramatiska förändringar eftersom förutsättningarna för ”hur information sprids, vem eller vilka som har makt att distribuera information och vilken information som är att betrakta som legitim eller sann har utmanats”. Han förklarar att det för forskaren även medför en uppsjö av data som skapar såväl möjligheter som utmaningar. Begreppet netnografi myntades av Robert V. Kozinets (2010, s. 9) som skriver att det är “en form av etnografisk forskning som anpassats för att omfatta internets inflytande över dagens sociala världar”. I likhet med etnografi så handlar det om en kvalitativ metod där forskaren följer och observerar människors sociala handlingar och interaktioner men med hjälp av internet kan arbeta på ett effektivare sätt än genom intervjuer eller observationer. Till skillnad från de studier som försökt att ringa in lärares uppfattningar om skolreformerna så är inte denna studie konstruerad på så vis att lärare svarar på förutbestämda frågor utan den fångar upp vad de uttrycker spontant och på eget initiativ i förhoppning att förändra den politiska riktningen.

Tweetsen som analyserats i studien har hittats genom att söka på Hashtaggen #Skoltwitter och när inlägg som postats av någon som angett att de arbetar som aktiva lärare påträffats har blivit följare till den profilen. Detta innebär inte bara att inlägg som postats av denna lärare dykt upp i mitt flöde utan att Twitters algoritmer genererat andra liknande profiler som förslag att följa. Detta blev snabbt till en snöbollseffekt och jag prenumererade snart på cirka tvåhundra profiler som uppfyllde de ovan redogjorda för kraven. Detta tillvägagångssätt resulterade i över hundra A4 sidor av tweets som bedömdes som relevanta för studien.

För att på ett praktiskt sätt kunna sortera och bearbeta denna mängd av data rekommenderar Berg (2015) att utgå från den studiens forskningsfråga då det inte är möjligt att utgå från ett förutbestämt tillvägagångssätt. Därefter väljs sammanhanget ut vilket i denna studies fall utgår ifrån dels de skolreformer som diskuterats i tidigare avsnitt men som även innehåller den friktion som upplevs i tjänstemannarollen i form av kontrasterande och krockande normer i de olika styrmodellerna som diskuterats i relation till Martinsson och Reimers. En annan viktig gränsdragning är den tidsmässiga, vilket i denna studie utgörs av observationer av Twitter inlägg från februari 2021 till maj 2022. Materialet finns för övrigt tillgängligt i sin helhet vid förfrågan. För att bearbeta materialet föreslår Berg (2015) att det bör tematiseras vilket kommer att göras på ett övergripande sätt i enlighet med de skolreformer som diskuterats.

Vad som är viktigt att påpeka här, är att det finns inget sätt att avgöra om de twittrande lärarna arbetar på en kommunal eller en friskola eller huruvida de arbetar in en kommun som är utsatt för konkurrens. Inte heller vilken del av landet de bor, eller vad den socioekonomiska sammansättningen på skolan de arbetar är. Givet studiens design är det inte möjligt att definitivt kunna säga något om i vilken utsträckning lärare förhåller sig till studiens slutsatser då de som genom sina inlägg på Twitter inte säger något om huruvida detta är utbredda åsikter bland Sveriges lärarkår.

Vad gäller studiens etiska principer så skriver Berg (2015) att den netnografiska forskaren behöver anpassa dem efter det aktuella projektet och då Twitter är ett offentligt forum där syftet kan sägas vara att bedriva någon slags åsiktpåverkan och det är därför osannolikt att de själva betraktar sina inlägg som en privat kommunikation avsedd för en begränsad mängd människor. Även Denscombe (2018, s. 454) skriver att forskarens utgångspunkt bör vara i "hur offentlig eller privat kommunikationen avses vara" och inget samtycke krävs om materialet är avsett att nå en bred publik. Berg (2015, s. 125) skriver att även om materialitet inte är producerat med syftet att utgöra underlag för forskning så "bör aktören ifråga betraktas som en författare" då han eller hon själv har valt sitt alias och att de bör citeras på sitt ursprungliga sätt och signatur. Med eftertanke kan det, dock, hända att någon skribent har skrivit något i affekt som de senare ångrat och valt att radera. Därför kommer av integritetsskäl den ursprungliga signaturen att ersättas med "@twittrare" och en siffra allt eftersom de citeras i analysen.

5. Analys och resultat

Analysen tar som utgångspunkt ovanstående teoretiska förståelser och nämnda kontext för att fokusera på hur lärarna framställer sina budskap. Enligt Bacchi (2009) kan WPR metoden följas systematiskt genom att adressera de sex frågor som tidigare presenterades separat och tur och ordning. Ett annat sätt är att använda vissa frågor där det är lämpligt för att utgöra en del av en integrerad analys. Här påpekas också att även om Bacchi (2009) skriver att metoden är applicerbar på närmast oändligt sorters texter så är analysverktyget främst avsett för att granska policy och makthavares politiska förslag. Hon skriver också att det är svårt att undvika partiskhet när det kommer till att välja ut text att analysera då det ofta görs för att utveckla ett särskilt argument eller reflektera författarens specifika intressen. Med detta i åtanke så aviseras att metoden kommer att avsiktligt användas aningens selektivt för att kunna utgå från forskningsfrågan och det utvalda sammanhanget. Analysverktyget kommer på så sätt främst att utgöra ett stöd i en diskursanalys genom att erbjuda ett effektivt sätt att tänka för att blottlägga och förstå de underliggande argumenten i texterna.

Analysen av materialet har delats upp under fyra rubriker men som kommer att framgå så består "problemen" inte av en enskild faktor utan som Bacchi (2009) påpekar så består de av ett nät med många komponenter som ibland kan vara motsägelsefulla varför indelningen nedan främst syftar till att optimera läsbarheten.

5.1 Kommunerna tar över ansvaret för skolorna och styr efter fastställda mål

När huvudmannskapet förflyttades till kommunerna och det nya målsystemet infördes i 1994 år läroplan var avsikten att bereda utrymme att lokalt utforma undervisningen (Stenlås, 2009) Tweeten nedan ger oss insikter om hur en lärare resonerar om utfallet av detta skifte:

@twittrare1: Politikerna i kommunen har gett alla lärare ett ex av en bok om att äga klassrummet som de vill att vi ska läsa och sedan sitta och prata om i grupp. Lite som om jag skulle ge alla dem en bok om kommunpolitik som de sedan skulle tvingas läsa och sitta i grupp och prata om. Kul.

Inlägget visar på en lärare som känner sig ifrågasatt, skuldbelagd och förnedrad av en grupp som läraren själv inte anser vara tillräckligt meriterad men som ändå inkräktar i dennes yrkesutövning. Den uppfattningen stämmer väl med Stenlås (2009) redogörelse om att när maktförflyttningen ägde rum saknade kommunerna som kom att ta sig an ansvarsområdet helt kunskap om och erfarenhet av skolledning. Vad som utspelats på lärarens arbetsplats går dessutom tvärs emot det tanken bakom läroplanens avsaknad av tydliga riktlinjer för undervisningen då läraren i sitt professionella yrkesutövande själv skulle avgöra de bästa arbetssätten. Följande replikskifte ger ytterligare information om lärarnas känslor beträffande kommunernas ansvar över organisation och planering:

@twittrare2: Jag: Läst 4,5 år på lärarhögskolan, 1 år extra högskolestudier efteråt och arbetat i över 11 år på olika skolor i Göteborg. Arbetsplatsen: Alla ska nu genomgå en fortbildning i "lektionsdesign" för att höja elevers resultat. Varför ska jag och andra erfarna kollegor göra detta?

@twittrare3: Vår profession har från statligt håll hållits på mattan i status. Vår utbildning är ett teoretiskt hokus pokus dravel.

@twittrare4: Absurt! Var finns tilliten till välutbildade och erfarna lärare? En skymf mot lärarkåren. Förstatliga skolan, och det nu så att vi slipper arbetsgivares godtyckliga nyck.

@twittrare5: "Så här gör vi på den här skolan, passar inte det finns det andra skolor att arbeta på"

@twittrare6: Döden för lärarkåren. Vem som helst kan följa en mall o behöver inte förstå något.

@twittrare7: Jag är så trött på plakatpolitiken och de politiska sandlådebråken. Skolan och lärarna förtjänar politiker som på allvar försöker göra något åt det sjunkande skeppet. Det är beundransvärt att så många lärare ff jobbar kvar med så extremt taskiga förutsättningar.

@twittrare8: Tig och lyd, lärarhjon!

Inläggen demonstrerar vad Lundström och Parding (2011) erfor i deras studie att kunskapsförmedling som är kärnan i lärarnas professionella uppdrag får stå åt sidan för management som karakteriseras av en misstro av professionen. Hur läraren har omvandlats till en foglig utförare menar Stenlås (2009) varit en del av den generella NPM reformstrategin för den offentliga sektorn i dess effektivisering och kontrollering av tjänstemännen. Att den professionella är välutbildad och behörig hävdar han varit "nödvändigt för strategins legitimitet" (Stenlås, 2009 s. 17). Det som betecknas som "hokus pokus dravel" förklarar Stenlås (2009) har sin bakgrund i ambitionen att substituera de traditionella ämneskunskaperna med generella kunskaper om pedagogik och därigenom utjämna skillnaderna mellan de olika kategorierna av lärare. Konsekvenserna av denna likriktning av läraridentiteterna kommer vi att diskutera närmare i avsnittet om politisk subjektivitet nedan.

Att en sådan konformism förenat med en standardisering av verksamheterna emellertid har försvagat de professionellas handlingsutrymme och yrkesetik menar Ringarp och Nihlfors (2020) precis som inläggen av @twittrare5 och @twittrare6 ovan illustrerar och som reflekterar en känsla av att inte vara behövd och utbytbar kan därför förstås i relation till att "hållas på mattan i status". Denna föreställning kulmineras av signaturen @twittrare8s formulering om "lärarhjon" som har betydelsen av en okunnig och svagbegåvad person som är ur stånd att ta vara på sig själv.

Önskan om att förstatliga skolan manifesterar en nostalgisk gemensam föreställning om en förkommen skola av världsklass som signaturen @twittrare4 hävdar förvandlats och numer tillhör det förflutna. Martinsson och Reimers (2020) menar att när tjänstemän fungerar som förkämpar för sådana melankoliska tillbakablickar så exponerar de en känslomässig roll som de genom deras erfarenheter politiserar.

Samma signatur klandrar sina kommunala arbetsgivare för att agera på vad han kallar för "godtyckliga nycker" som @twittrare7 förstärker genom att symbolisera den svenska skolan genom att likställa den med ett "sjunkande skepp" vilket leder oss in på det ekonomiska

ansvaret kommunerna fick i och med kommunaliseringen. För att effektivisera skolan krävs också ekonomiska besparingar och följande inlägg exemplifierar hur en lärare ser på det som kan ses som plötsliga och omotiverade infall:

@twittrare8: Tänk om det inte är stressbollar, appar, saccosäckar, hörselskydd, tydligare instruktioner och musik i lurarna eleverna behöver utan mindre klasser?

@twittrare9: Men vår konsult sa faktiskt att klasstorlek hade en väldigt liten effektstorlek!!!!

Precis som i det första inlägget i detta avsnitt kan tweetsen ovan ses som försök från skolledningens sida att dels maskera konsekvenserna av en underfinansierad verksamhet genom ytligt verkande botemedel och dels att förflytta ansvaret till den enskilde läraren. Vi kan också avläsa i tweeten hur @twittrare9s inlägg belyser hur lärarnas professionella utrymme har krympts till fördel för andra yrkesgrupper som etablerat tolkningsföreträde på skolans område (Stenlås, 2009). Skribenten uttrycker därför att det är konsultens värderingar som styr istället för lärarnas vilket ytterligare förhindrar deras professionella handlingsutrymme.

Resultaten i Stenlås (2009) studie som diskuterades i den tidigare forskningen visar precis som vi har sett i inläggen ovan att lärarnas autonomi har minskat och har resulterat i en deprofessionalisering för lärarkåren som helhet. Han skriver att de reformer som hade för avsikt att stärka lärarnas professionalitet såsom lärarlegitimation och decentraliseringen har varit ytliga markörer för kvalitet medans reformernas verkliga syfte, att göra lärarkåren lättstyrda och utbytbara, har införlivats. Kvar finns en yrkeskår som han betecknar som "new professionalism" som betecknas av en visserligen välutbildad och certifierad lärare men som saknar möjligheter att låta professionens värderingar styra sitt arbete.

Genom att begrunda ovanstående avsnitt genom Bacchis (2009) glasögon kan vi se att det politiska beslutet att decentralisera skolan hade som ambition att föra besluten närmare medborgaren. De bakomliggande antaganden var att en centraliserad skola var ineffektiv och byråkratisk. Att tänka på framställningen av ett "problem" genom dikotomier som "decentralisera" vs. "centralisera" kan man enligt Bacchi (2009) se hur användandet av ett positivt värdeladdat begrepp som har en högre hierarkisk ställning som decentralisering vilket för tankarna till frihet att lokalt utarbeta sina verksamheter. Vad som inte problematiseras i denna framställning av "problemet" visar lärarna på Twitter genom att exponera följderna för hur eleverna och verksamheten blir lidande. Lärarnas frustration vittnar om en känsla av att vara bakbundna och inkapabla att fullfölja sitt uppdrag såsom det professionella tjänstemannaidealet föreskriver. Lärarna i detta avsnitt demonstrerar på så sätt med sina tweets sin motvilja att realisera politiken och att reformerna inte har främjat skolans utveckling. Lärarna påvisar också att skolans ekonomiska utveckling missgynnas av avsaknaden av statliga bestämmelser om hur de ekonomiska resurserna ska fördelas. Hur lärarnas professionalitet har kommit att betraktas på den fria skolmarknaden för oss in på nästa avsnitt där vi ska titta närmare på friskolereformen.

5.2 Friskolor

En av huvudanledningarna bakom beslutet att privatisera skolväsendet var att den ökade konkurrensen antogs leda till högre kvalitet och kostnadseffektivitet inom verksamheten (Jarl & Rönnberg, 2019). Läraren nedan bidrar med insikt om hur vissa lärare upplever sin professionalitet missbrukad på grund av att arbetsgivaren fäster större avseende till lönsamheten:

@twittrare9: Varför ses lärare som professionella för att de inte använder läromedel i undervisningen?

@twittrare10: Det fick jag lära mig under mina första år på en friskolekoncern. Kallades för att ha ett "entreprenöriellt förhållningssätt": att man kunde komma på kostnadseffektiva lösningar i sin yrkesutövning. Fanns med bland lönekriterierna vill jag minnas.

Lundströms och Pardings (2011) vetenskapliga publikation redogör på ett liknande sätt för hur många lärare i studien motvilligt men i tystnad utför nya marknadsrelaterade arbetsuppgifter. Sammantaget har marknadsinträde, enligt författarna, haft stor påverkan lärarnas yrkesutövning och identitet på grund av att de etablerade maktbalanserna har rubbats. Vi kan i inlägget se hur marknadslogiken gör sig närvarande genom att läraren anammat ett kommersiellt språkbruk annars tidigare främmande i skolväsendet. Inlägget utgör också ett konkret exempel av en krock mellan normsystem där det är oklart för läraren om hans huvuduppgift är att generera vinst eller förmedla kunskap. Vad som är tydligt är, dock, att det är eleverna som blir utan läromedel och läraren pressas att leverera undervisning till ett billigare pris. Bacchi (2009) hävdar att politiska förslag och idéer fungerar som en lösning till ett problem. Det som framställdes som ett problem i det svenska skolväsendet var att bristen av valfrihet som förhindrades av ett ineffektivt och byråkratiskt system. Dess lösning var möjligheten att få välja och genom konkurrens skulle Sveriges elever få mer och bättre utbildning för mindre pengar. Nästa tweet behandlar valfriheten på skolmarknaden:

@twittrare8: Vännen valde Kunskapsskolan till sin dotter. Inte för att den kommunala var dålig utan för att "den skolan passar mitt barn bättre". Nu sitter hon kvällstid & hjälper dottern med stora inlämningsarbeten & gör det jobb lärarna skulle gjort. Men hon får känna sig fin i kanten.

@twittrare8: > Vännen med viktig min: -Det är så HÖG NIVÅ på den skolan, förstår du Filippa. MYCKET KOMPLEXA uppgifter. Och eleverna förväntas TA STORT EGET ANSVAR FÖR SITT LÄRANDE... -Mm. Eller så lämpar de över lärarjobbet på dig ditt nöt som glatt jobbar gratis åt Peje Emilsson.

Bacchi (2009) skriver att genom att ett behov att fixa något implicerar att det finns ett problem som behöver fixas. Detta innebär att vi styrs genom problematiseringar snarare än politiska förslag och beslutsfattande. Det är därför vi behöver vända vår uppmärksamhet från de förmodade problemen till hur problematiseringarna framställs. Fejes och Dahlstedt (2018) skriver att begreppet entreprenörskap har under lång tid framförts av OECD och EU i tron att det kommer att stärka länders konkurrenskraft. De argumenterar att effekten av begreppets införande i skolan påverkar hur vi ser på frågan om vad för slags medborgare eleverna blir. Om

vi tittar på @twittrare8s inlägg så ser vi att orden “komplexa” och “ansvar” står skrivet i versaler vilket precis är orden som Fejes och Dahlstedt (2018, s. 136) menar gestaltar entreprenören som “skapas som ett lärande subjekt som är i ständigt sökande efter ny kunskap och som ser möjligheter i alla problem”. Den solidariska medborgare som Trumberg (2018) hävdar var produkten av det föregående skolsystemets önskan att skapa ett demokratiskt samhälle där likvärdighetstanken garanterade samma förutsättningar varför det också var nödvändigt att låta dessa ideal genomsyra utbildningssystemet nu helt transformerats. Sett ur Bacchis (2009) glasögon så är de underliggande rationaliteterna i denna omställning det neoliberala idealet som har individualismen som mönsterbild.

Hur läraren med sitt inlägg exponerar ihålligheten i den rationaliteten kan vi förstå genom att återigen använda oss av Bacchis (2009) dikotomi om vi reflekterar över orden valfrihet vs. tvång. Vad som avsågs med reformen var att individen skulle fatta rationella val men som vi ser med lärarens inlägg så fattas beslutet på en irrationell kunskap som väninnan lurats in i på grund av en fåfänglig dröm som inte går i uppfyllelse då den endast skapar merarbete åt väninnan, tvivelaktiga kunskaper åt eleven och ekonomisk vinst åt ägaren till ett miljardföretag som är förövrigt är en “av det fria skolvalets arkitekter” (Af Kleen, 2022, 15 augusti). Att kunskaperna har sjunkit står i skarp kontrast till att betygen ökar i Sverige år efter år. Nästa inlägg får oss att förmoda att det finns en korrelation mellan detta faktum och friskolornas inträde:

@twittrare11: Jag säger det igen: eleverna från workshop- och slips och kavaj-friskolorna är extremt dåligt rustade. De kan INGA språkregler och har chockerande dåligt ordförråd. De hänger helt enkelt inte med på gymnasiet. Snälla, gör era barn en tjänst och låt er inte luras av ytan.

Att vi inte ska bli lurade av ytan antyder att det ligger något ohederligt bakom och att läraren har genomskådat systemet. Marknadslogiken är ju som vi diskuterade ovan baserad på att kunden ska välja det bästa alternativet och den bästa skolan är den som levererar bäst resultat så skapar det incitament för dessa skolor att leverera höga resultat så att det blir dem som blir valda. Affärsidén bakom friskolekoncernerna är att som vi såg ovan att undervisningen individualiseras genom att eleven arbetar mer på egen hand och företaget därför sparar in på lärarledd undervisning vilket enligt Fredriksson (2011) leder till sämre kunskapsinläring. För att ändå åstadkomma höga resultat krävs att koncernskolorna lyckas sålla ut de mer självgående eleverna med högutbildade föräldrar som har viljan och förmågan att navigera sig igenom en skola som har lite större klasser och lite sämre lärare. Nedan kan vi läsa om hur några lärare resonerar om betygsinflationen:

@twittrare12: Konsekvens om lärare sätter för högt betyg: eleven blir glad, förälder blir glad, rektor blir glad och tycker att läraren är skicklig lärare. Högre lön! Politiker/skolägare blir glada. Läraren slipper extrajobb på min fritid med kompletteringar. Alla är glada!

@twittrare13: Och sätter man de rättvisa betygen i koncernskolan tas det upp och ska analyseras varför de är så låga på dagarna med systematisk kvalitetsarbete. Där man ska hitta syndabocken (läraren) och fundera över var det gick fel. Men ingen analys över om någon annan satt för höga betyg.

@twittrare14: Viktigt att påpeka att även kommunala skolor sätter glädjebetyg eftersom de konkurrerar på samma marknad.

@twittrare15: Ja, naturligtvis! Varför ska mina elever få sämre betyg än eleverna på friskolorna i grannkommunen? Jag sätter så höga betyg jag kan och mäktar med. Hela systemet är ju ett stort skämt 😞.

Att skolledningen genom kommunalisering fick den individuella lönesättningen att användas som morot för anställda att gå i den riktning de önskar ser vi får effekten av ett självspelande piano då det framkommer att det finns ett tryck på lärarna att se till att eleverna får bra betyg. Stenlås (2009) skriver att valfrihetsstrategin genom att utsätta skolor för konkurrens hotar professionens autonomi i då de verkar i en marknadskontext där höga betyg är bra för varumärket. När då lärare utsätts för påverkan från skolledning och föräldrar är det förödande för rättssäkerheten och tilliten till lärarkåren. Då det även finns ett stort samhällsintresse att elevernas prestationer bedöms lika ser sig lärarna ovan sig därför klämda mellan statliga regler om undervisningens kvalitet och myndighetsutövningens krav på rättvisa och som krockar med det individuella intresset. Spänningen mellan olika föreställningar av vad för slags skola tjänstemännen är tänkt att verka för är uppenbart i Signaturen @twittrare15s inlägg som genom sin handling kompromissar med regelverket såväl som med den professionella kunskapen. Här ser vi hur läraren anser det vara en del av sitt professionella uppdrag att vara solidarisk med eleven som denne är ansvarig för även om det går emot de riktlinjer som läraren är skyldig att följa enligt det byråkratiska styrsystemet men av marknadskrafter ändå blir tvingad att avvika från.

Med tanke på att det är ett inlägg skrivet för att skapa förändring ger den ett tydligt uttryck för hur motstridiga normer från tre olika styrsystem blir till en drivkraft för förändring och transformerar lärarna till politiska subjekt. För att sammanfatta detta avsnitt så ser vi att det politiska beslutet att genom att låta väljarna rösta med fötterna har resulterat i en stor utsatthet för lärare för att ställa krav på betalande kunder. Hur även elever och föräldrar i brukarmodellen utövar inflytande på lärare ska vi titta närmare på i följande avsnitt.

5.3 Nya läro- och kursplaner

Som nämndes i den tidigare forskningen så utgår Stenlås (2009) rapport från att anledningarna bakom skolreformerna härrör från två olika ideologier. Den ena, NPM, har diskuterats ovan varför vi nu vänder oss mot den andra, de progressiva ideal som har omsorg om eleven i första rummet och kunskapsförmedlingen i baksätet. Som vi kommer att se så går det inte att skilja den ena från den andra då, precis som diskuterades i kapitlet om skolreformer, så ansågs de båda passa perfekt för varandra. Enligt progressivismen, som var i ropet vid tiden för reformerna, så fanns inget värde i att lära sig saker för sakens skull, utan bara kunskaper som kunde användas till något konkret och var samhället till gagn hade ett värde (Stenlås, 2009). Därav det nya betygssystemets inträde som skulle mäta elevens förmågor istället för kunskaper. Nedan kan vi se hur några lärare resonerar:

@twittrare8: Läroplanernas kunskapskrav kräver att läraren jobbar med "produktpedagogik" där elever ska spruta ur sig texter och arbeten om saker de inte kan eller har fått lära sig något om. Det gör att många barn faller. Sedan måste nivå-sänkande anpassningar in. Kryckor och styltor.

@twittrare8:> Den skarpa E-gränsen, risken för F, gör att elever MÅSTE klara godkänt. Det går inte som lärare att sätta ett litet sämre betyg på en elev som är dålig i biologi. Du måste UNDERKÄNNA!

Men ingen får ju bli underkänd?! 🙄

@twittrare4: Det sorgliga med hur skolan har utvecklats är att lärare som envist inte har anpassat sig efter modetrender o pedagogiska nycker, enligt min erfarenhet, har i vissa fall fått en sämre löneutveckling än de som har anpassat sig.

@twittrare8: Det är svårt att hålla kunskapsnivån när alla krafter utifrån och uppifrån pressar på för att ALLA SKA FÅ E oavsett. När krav på anpassningar, relationsskapande, omhändertagande basunerar ut som skolans grundbult får vi som pratar kunskaper en låg status och en "dålig elevsyn".

Tweetsen ovan innehåller mycket information som behöver nystas upp var för sig. För det första så innehöll själva läro- och kursplanerna inga precisa kunskaper att inhämta varvid de luddiga värdeorden som eleverna skulle uppnå och sträva emot. Den klassiska undervisningssätten där läraren instruerar eleverna om vad de ska lära sig och som de memorerar för att sedan återges övergavs för att ersättas av självständigt arbete där eleverna ska utforska och söka information och den nya läraren blir till en handledare. De bakomliggande orsakerna till att den gamla regelstyrningen ersattes med målstyrning var att den ansågs vara ineffektiv och svår att styra centralt men många lärare på Twitter fördömer föraktet för det gamla "pluggskolan" och "korvstopningen" som det brukar kallas av vuxna som själva är en produkt av det systemet av vilket de fått en stor allmänbildning och lyckats väl i arbetslivet. Lärarna uttrycker att vi nu har tappat förståelsen för hur lärandet går till och sedan undrar vi varför elever lär sig så lite.

När då dessutom, precis som @twittrare8 påpekar, alltför många elever inte lyckas nå upp till den lägsta godtagbara gränsen läggs ansvaret över på dem och de pressas att anpassa bort lärandet och kunskaperna. Just anpassningar är ett hett samtalsämne på Twitter där de anser att "infantiliseringen av elever och skolan gränsar till rena dumheterna" med elever som har anpassningen att "sitta på bordet under lektionstid" eller "gå ut en runda när den har lust". En signatur gör liknelsen att det är som att "beställa från en meny utan att någon ifrågasätter".

Som tidigare diskuterats så orsakade de fallande kunskapsresultaten den byråkratiska logikens återinträde i lärarens intressesfär och det är här vi ser hur målstyrningen anses passa perfekt för den progressiva kunskapssynen. Efter att kommunerna och skollädaingar fått odelad handlingsfrihet i hur de nådde upp till målen drogs handbromsen och med ökade krav på tillsyn för att stävja den mångfald som alldeles nyss befrämjats (Stenlås, 2009). Nedan följer hur en lärare resonerar:

@twittrare16: Målstyrningen av skolan har lett till en pedagogisk avbockningskultur som syns hela vägen från planering av undervisningen till genomförandet, bedömningen och dokumentationen. Helt i linje med löpande bandets princip.

@twittrare16: Genom bestämmelsen om extra anpassningar finns idag inte heller några gränser för lärarens uppdrag. Det är oändligt. Särskilt stöd har reducerats till att bli en utopi som endast finns i rika kommuner, i vissa skolor. Elever som inte har föräldrar som skriker högt offras först.

@twittrare16: Samtidigt kan de extra anpassningarna numera bockas av, en efter en i lärplattformarna och alla har ryggen fri.

Ringarp och Nihlfors (2020, s. 64) skriver att avsaknaden av tillit och förtroende för lärarkåren resulterar i dess de-professionalisering till fördel för professionella administratörer som riktar in sig på "styrning, granskning och kontroll av den offentliga verksamheten" och därför inte har medborgarens bästa för ögonen. Dean (2013) argumenterar att fokuset på standardiserat testande på sådant som de statliga inspektörerna kan bedöma orsakar en spirituell kris och passionen för yrket tynar bort hos lärarkåren då industrins arbetsprinciper överförs till deras yrke och de helt saknar akademisk frihet, autonomi och kreativitet. Hon skriver att det har gjorts för att göra lärare utbytbara och utmåla dem som syndabockar för skolans misslyckande. Som tidigare beskrivits så är etik en betydelsefull komponent ur ett professionsperspektivet och då kunskapsinhämtningen är ett annat fundament så uppstår en normativ krock då detta prioriteras bort och de inte tillåts arbeta på ett sätt de anser som gynnar den. Läraren nedan delar med sig om konsekvenserna denne inte bara befarar för att eleverna inte tillåts nå sin fulla potential men hur samhället i stort kommer att påverkas av ett sådant förhållningssätt:

@twittrare8: Nu kommer det ut en massa gymnasieelever med A i historia. Elever som inte kan ett jota om historia men har lärt sig pladdra på om processer, historiebruk & källkritik. Inom kort kommer vi ha en hel befolkning av metafolk som inget kan, utan bara resonerar och ställer frågor.

Mycket i inläggen ovan har handlat om den förändrade elevsynen som enligt brukarmodellen ska prägla relationen mellan läraren, eleven och vårdnadshavare. Som @twittrare16 påpekar resulterar det i att de elever som har vårdnadshavare som ställer höga krav är de som ges preferens åt på bekostnad av de som blir utan. Detta går inte bara stick i stäv med den professionella etiken att ge omsorg om samtliga elever men är också den direkta motsatsen till avsikten med reformen vilket var att ge medborgaren mer inflytande. Fredrikssons (2011) forskning visar på brukarens inflytande upplevs som mindre inkräktande på lärarens förhållningssätt än det marknadsorienterade då det av lärarna som figurerar i hans forskning anser det som mer legitimt. Detta skiljer sig från hur lärare på Twitter ger uttryck för sin arbetssituation. Inläggen som avslutar detta avsnitt ger några exempel på hur lärarna upplever att de i roll som brukare kraftigt förstärkt sin maktställning vilket utmanar professionen som dem som är bäst lämpade att fatta besluten:

@twittrare17: Idag bad en vårdnadshavare min lärarkollega att vara tyst på ett utvecklingssamtal, flera gånger! Sedan sa han att eleven själv skulle bestämma möblering i klassrummet, det skulle inte lärarna göra. Vi jobbar i motvind!

@twittrare18: Värsta jag hört i sammanhanget: vh tog med sin advokat på mentorssamtal. (Sic.) Tur att kollegan har tjockt skinn på näsan

5.4 Politisk subjektivitet?

Fredrikssons forskning (2011) visar att, i hans ord, lärare “vare sig är politiskt ostyrbara eller politiska marionetter”. Med det menar han att de i viss grad har anpassat sig till den nya förväntningar som systemskiftet har inneburit men att det ändå finns det ändå ett visst motstånd i relationen mellan de regel- och normsystem som råder i skolan då det påverkar deras handlingsutrymme. Vi har i denna analys tidigare avsnitt sett många exempel på hur de olika styrmodellernas projicerade normer krockar i lärarnas vardag. Främst har dessa krockar kunnat härledas till slitningar mellan den professionella logiken och de övriga tre och då med omsorg om eleven som motiv. För att nu återgå till Martinssons och Reimers (2017a, 2020) definition av politisk subjektivitet så uppfyller lärarna kriteriet att något har uppstått som inte är som det ska och att det skulle kunna vara bättre. Huruvida omständigheten att de öppet protesterar i ett offentligt forum visar på att de kan utgöra kraften för förändring är vad vi ska titta på här. Vi börjar med följande meningsutbyte där lärarna själva uttrycker hur de ser på sig som möjlig agent för förändring:

@twittrare19: FAN VAD JAG ÄR ARG. VARFÖR ÄR INTE FLER LÄRARE I ELD OCH LÅOR!?

@twittrare20: Just nu orken och för att inget parti egentligen på riktigt kommer förändra något. Vissa kollegor kanske har det riktigt lugnt och skönt medans andra precis tvärtom. Är man för trött och sliten så kanske man inte organisera sig eller genomföra större aktioner.

@twittrare21: Jag kan bara tala för mig själv men jag tror inte att man orkar just nu och jag tror inte att man har något hopp om egentlig förändring. I övrigt mikroprotesterar jag i vardagen 😞

@twittrare22: En del lärare är köpta i och med förstelärare-reformen och de andra jobbar privat och kan inte yttra sig.

@twittrare23: Tja, de flesta orkar inte vara riktigt arga hur länge som helst och väljer nog att lämna yrket när frustrationen blir för stor.

Trots att trådstartaren är så rosenrasande att han skriver i versaler och halkar på tangentbordet så att det sista ordet blir felstavat så får han ingen passionerad respons till svar. Anledningarna varierar och vi kommer återkomma till dem men ordet “mikroprotest” är frekvent förekommande bland lärarna på Twitter. I en tråd som av omfångs skäl inte får plats i texten finns många exempel på vad de gör när de mikroprotesterar som t.ex. att avböja lönesamtal, vägra att dokumentera mer än nödvändigt, stöttar kollegor mot vårdnadshavare, för gerillakrig mot EHT. En skribent anordnade en omröstning men frågan: “Struntar du i kunskapskraven när du sätter betyg?”. Med 392 röster avlagda svarade 39,2 % ja på frågan. Signaturen @twittrare10 skriver att “mikromotstånd är det enda som fungerar, att göra vad man kan föra att skydda sig själv”. Anledningarna läraren anger för pessimismen i att gemensamt skapa förändring är att “lärarkåren spretar för mycket”. För att gå till botten med vad som menas med det knyter vi an till @twittrare22s inlägg om att en del lärare är köpta.

Persson (2018, s. 99) skriver att lärare genom fackförbunden traditionellt haft ett “visst inflytande på skolpolitikens utveckling”. Men efter att ha misslyckats i att påverka utgången i huvudmannafrågan bytte de fot och inledde istället ett samarbete med arbetsgivarna och

verkade för reformer såsom lärarlegitimation och karriärtjänster för att höja lärarnas status och löner. Det orsakade, som nämnts, splittring i lärarkåren. Följande meningsutbyte illustrerar hur några lärare upplever det:

@twittrare10: Snart är det nog dags för många av förstelärarna runt om i vårt avlånga land att samlas igen. Kanske på en konferensanläggning någonstans? Måla upp lite visioner och dra lite riktlinjer som kommer påverka deras kollegors yrkesutövning under det kommande läsåret! 👍

@twittrare8: Härligt! Precis vad vi sistelärarhjon behöver!

Dessa lärare ser alltså reformerna som en söndring av kåren där vissa lärare härskar över andra och då fackförbunden som inte bara möjliggör denna utveckling utan aktivt främjar den så verkar den därmed som en kraft som kämpar för individen och inte kollektivet.

Stenlås (2009, s. 10) skriver att nederlaget vid kommunaliseringsreformen inte bara demonstrerade för lärarna att "vidare motstånd var utsiktslöst" men att den schism som kom upp till ytan då medlemmarna i Svenska Facklärarförbundet och Sveriges Lärarförbund kom att acceptera budet efter löfte om löneutjämning har sitt ursprung i uppdelningen av två historiskt skilda lärarkategorier. Stenlås (2009) förklarar att den ena, ämneslärarna som verkar på högstadiet och gymnasium härstammar från läroverken och klasslärarna från små- och folkskolan. Den förre var den kategori som lyckats bäst i sin professionalisering och även historiskt haft en stor autonomi och tydlig professionell identitet tack vare sin gedigna utbildning medans den andra haft betydligt lägre status. Vi kan alltså se det som att den senare gruppen har gagnats av de senaste decenniernas reformer och därför har mindre incitament att driva förändring än de som upplever de största krockarna ur professionaliseringsperspektivet. Vi har under analysens gång också sett hur många av de normativa krockarna avser just vanmakten över hur de förlorat monopolet över kunskapsförmedlingen och hur de anser att den nedprioriterats och rentav förhindrats på grund av den förändrade kunskapssynen varav man kan anta att mycket av protesterna härrör från den första gruppen av lärare. Att även de lärare som profiterat från reformerna av karriärtjänster och blivit förstelärare har lägre motivation om än på grund av mer privata skäl. För att återgå till vad lärarna anser om fackförbundens förmåga att föra lärarnas kamp och talan tittar vi på inlägget nedan som är, som vi ser, adresserat direkt till dem:

@twittrare8: Vill upplysa facktopparna att kampen är rätt tung nu. Några enskilda lärare går i bräschen för en bättre skola - helt utan ert skyddsnet. Det hade varit fint med en uppmuntrande klapp på axeln från er, (om nu ett fackligt stöd känns helt omöjligt.) @lararnas @Lararforbundet

@twittrare8: Arbetsmarknaden som tjänsteman och lärare har krympt enormt för min del pga att jag debatterar skola i offentligheten. Jag har bara kommunal skola att välja på, trots att de flesta utlysta tjänster finns på koncernskolor. Riskerar jag arbetslöshet i framtiden, trots lärarbrist?

@twittrare10: Många borgerliga ledarskribenter gör mer för att flytta fram positionerna i debatten än vad lärarfacken gör. Det är konstigt.

@twittrare24: Man kanske borde begära utträde. 13 år av bortkastade stålar.

@twittrare8: Jag förstår dig. Vad får man för pengarna? Ett dialogstöd och en mugg. Nej, lärarfacken måste faktiskt börja kamma till sig vad gäller den fackliga kampen.

Vad som framgår är att de känner sig ensamma och övergivna på barriaderna, men mer oroväckande, även utelämnade. Lärarna känner till att koncernskolorna använder sig av livslång tystnadsplikt i anställningsavtal som förhindrar dem att offentligt dela med sig om förutsättningarna på deras arbetsplatser trots att ett meddelarskydd infördes 2017 som ger dem rätt att påtala missförhållanden utan att riskera repressalier (Läraryrket 2018, 28 februari). Lagen skyddar förstås inte mot att vara oattraktiv på arbetsmarknaden vilket skribenten riktigt påtalar. Ett annat skäl som angavs i det första meningsutbytet var trötthet. Vi har i bakgrundsdelens sett hur besparingar, eller effektiviseringar, har påverkat förutsättningarna att bedriva utbildning och därtill hur de sett deras position alltmer kringskuren av de olika logikernas intrång i deras yrkesutövning. Faktum är att var femte nyexaminerad lärare lämnar yrket innan fem år och är ett verkligt problem då obehöriga tar deras plats som ytterligare urholkar yrkets status och därmed försämrar möjligheterna till förändring (SCB 2022, 16 maj).

Så vilka alternativ återstår då för de som finns kvar att bringa förändring? Vi har i bakgrundsdelens konstaterat att de valt en utmärkt plattform för politisk aktivism. Nedan följer en tweet som direkt riktar sig till en folkvald politiker och debattör:

@twittrare8 Replying to @hanifbali: Jag är lärare. Tyvärr är lärares arbetsförhållanden så jävla usla och våra fack och politiker så jävla undermåliga att vi behöver gå ut i offentligheten och debattera. Men det är inget självändamål för mig att bli offentlig debattör. Jag vill undervisa elever.

Inlägget visar på att direkt kommunikation med politiska företrädare är etablerad men som vi kan läsa här och i tweeten av @twittrare20 överst i detta avsnitt så finns ingen vidare tilltro till den etablerade politikens förmåga och vilja att få till stånd en verklig förändring. En annan skribent på Twitter skriver att "Om partiledarna hade läst flödet på Skoltwitter valfritt klockslag under 60 minuter så hade det förändrat debatten igår kväll" vilket antyder att de anser sig förbisedda som ett legitimt politiskt subjekt. Dean (2013) argumenterar att för att lärarkåren ska kunna positionera sig som dem som kämpar för högkvalitativ undervisning så måste de ta tillbaka rätten att själva definiera vad som utgör hög standard för deras profession. De måste också bryta med den traditionella arbetarrörelsens samröre med politiken som hon hävdar har misslyckats med detta och istället har tillåtit neoliberal skolreformatörer att utmåla lärarkåren som en bortskämd yrkeskategori som är i behov av disciplin genom standardiserade externa prov och administrativ kontroll. Efter att själv ha läst på #Skoltwitter under en ganska lång tid har jag inte kunnat urskilja en tydlig sådan alternativ politik vilket, enligt Martinsson och Reimers (2020), är ett avgörande kriterium för att utgöra ett valitt politiskt subjekt.

6. Sammanfattning

Studiens syfte har varit att undersöka vad lärarna på Twitter uttrycker är så pass problematiskt att de frångår sin traditionella tjänstemannaroll till att bli opinionsbildare och därmed till politiska objekt. Vi har i denna studie sett hur lärares handlingsfrihet blivit kraftigt kringskuren av de olika institutionella logikernas inträde och utbredning i deras yrkesutövning. I likhet med Lundström och Pardings (2011) studie har vi inte kunnat urskilja huruvida någon enskild av dessa styrmodeller dominerar över lärarnas arbetskultur. Vi har, dock, inte heller sett den splittring av lärarkåren som manifesterade sig där hur vissa lärare värderade flexibiliteten och entreprenörsandan som reformerna medfört. Förmodligen har det att göra med att denna studies metod endast fångar upp de lärare som är missnöjda med sin situation. Att den därför är bristfällig i representativitet är en av dess svagheter man får ha i åtanke. Till skillnad från Fredrikssons (2011) avhandling har vi däremot sett att brukarnas inflytande utgör ett, för lärarna, förtretande intrång på deras autonomi. Att denna studie genomförs mer än tio år efter hans spelar sannolikt roll då lagen om extra stöd och anpassningar trädde i kraft i juli 2014 och det är först nu vi ser de fulla effekterna av dess implementering.

Vi har med hjälp av Bacchis WPR kunnat se ur lärarnas perspektiv hur de neoliberala idealen om individualism och marknadsekonomi som föranledde reformerna och som utlovade decentralisering, kostnadseffektivitet, avreglering med stor lokal och professionell handlingsfrihet och variation, en progressiv kunskapssyn, valfrihet och inflytande för medborgarna resulterat i något helt annat än vad som prognostiserats. Vi har sett hur lärarna på Twitter skriker sig hessa över hur systemet skapar orättvisa, rättsosäkerhet, byråkratisk konformism, underfinansierade skolor och segregation. Kvar står de, vanmäktiga över att ofta skuldbeläggas över skolans misslyckanden och maktlösa att påverka skolpolitiken. De känner sig kränkta av att ständigt bli tillrättavisade och kommenderade av en förkrossande standardisering, giriga koncernskolor, krävande föräldrar och elever och till och med deras egna kollegor. De känner sig övergivna av de fackförbund som en gång förde deras talan men som nu verkar för att stärka den individuella läraren på bekostnad av kollektivet i ett dysfunktionellt system. Frustrationen de känner för skadan som det nuvarande skolsystemet tillfogar eleverna de ansvarar för lyser igenom många av de humoristiska inläggen och mynnar ut i en ilska som rinner över på Twitter och i det de kallar för "mikroprotester". Dessa små dåd av sabotage utgör av vad som kan beskrivas som någon form av självbevarelsedrift för att upprätthålla sin självständighet och värdighet.

Stenlås (2009) har argumenterat att reformerna har haft som mål att förändra läraren och det har tydligt framgått att åtminstone de på Twitter inte trivs i sin nya roll. Precis som han påpekat, så har lärarnas kunskaper förringats i takt med skolreformerna och det är inte den professionella logikens värderingar och etik som styr verksamheterna utan makten har överförs till skolledning, marknaden, NPM och brukare. Som en utväg ur detta rekommenderar han att lärares arbetsvillkor därför ska ha en central roll vid framtida skolreformer vilket inte överensstämmer med vad Dean (2013) förespråkar. Hon hävdar att eftersom skolan har tagits över av idéer som är främmande för skolväsendet så krävs det en kanal där lärare kan hävda sin

status som experter på barns inlärning och vad som faktiskt fungerar i ett klassrum och på så sätt utgöra dem som sätter normerna på vad god utbildning är.

Med hjälp av Martinsson och Reimers analytiska verktyg har vi sett att lärarna med en väl vald plattform och med tjänstemännens tvetydiga position som representanter för och utförare av politiken uppfyller många av kriterierna för att utgöra ett legitimt politiskt subjekt då de trotsar den nya situationen genom att frångå den lojala tjänstemannarollen och därmed kunna verka för förändring. Likväl obstruerar dels splittringen i lärarkåren, dels avsaknaden av ett eget tydligt politiskt alternativ utsikterna för att utgöra drivkraften för en förändring. Det är beklagligt, då problemen de målar upp inte bara berör lärares arbetssituation utan faktiskt också landets framtid för som i beskrivits i inledningen, så har lärare en avgörande roll då de bokstavligen formar den. Därför bör det tas på största möjliga allvar när de ringer i varningsklockorna för precis som en Skoltwitrare mycket värtaligt och uttrycksfullt uttryckte det:

@twitrare25: Är det någon man ska fråga om framtiden så är det vi lärare. Vi umgås med och ser den dagligen.

Emellertid, som Martinsson och Reimers (2020) skriver, så är uppkomsten av politiska subjektiviteter oförutsägbara företeelser och skulle lärarna, trots en alltmer tillbakapressad position där deras professionalitet inte värderas lyckas till att bli ett politiskt "vi" genom att ifrågasätta den nuvarande politiken och därmed ändra dess riktning genom att återta en del av rätten att definiera hur ett tydligt politiskt alternativ så är det av synnerligen relevant att utröna hur ett sådant alternativ skulle kunna se ut.

Vad som upplevs som problem med skolreformerna har besvarats väl med hjälp av netnografi som har visat sig vara en effektiv metod beträffande att fånga upp vad lärarna på Twitter är missnöjda med. Då det i denna studie inte varit möjligt att dra slutsatser om hur ett, av lärarna, politiskt alternativ skulle kunna te sig behövs det mer forskning för att belysa och besvara frågan om hur deras förslag på reformer som gynnar elevers kunskapsutveckling skulle se ut. Då, i en sådan fortsatt forskning, krävs det istället djupintervjuer där de ges möjlighet att måla upp visioner om hur skolan skulle kunna vara enligt dem då det som eftersöks är komplexa svar som inte går att uppfatta i denna studies format.

7. Referenser

- Andersson, K., Blossing, U., & Jarl, M. (2018) 'Tillit och misstro i icke framgångsrika skolor' i Jarl, M & Pierre, J (red.). (2018) Skolan som politisk organisation. Gleerups.
- Baachi, C (2009) Analysing Policy: What's the problem represented to be? Pearson.
- Baachi, C (2012) Why study problematizations? Making Politics visible. Open Journal of Political Science 2(1):1.8
- Berg, M. (2015) Netnografi. Att forska om och med internet. Studentlitteratur.
- Blomgren, M. & Waks, C. (2015) 'Profession och politiska reformer' i Lindblad, S. & Lundahl, L. (2015) Utbildning: makt och politik. Studentlitteratur.
- Dahlstedt, M. & Fejes, A (2018b) 'Skolan och marknaden' i Dahlstedt, M & Fejes, A. (2018) Skolan marknaden och framtiden. Studentlitteratur. Lund.
- Dean, A.B. (2013) Teachers on the Offensive: A Strategy for Transforming the Educational Reform Debate. New Labour Forum 22(3): s. 38-45.
- Denscombe, M. (2018) Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna. Studentlitteratur.
- Edgren, H. (2019) Folkskolan och grundskolan i Larsson E. & Westberg, J. (red.). (2019) Utbildningshistoria: en introduktion. Studentlitteratur.
- Fejes, A & Dahlstedt, M. (2018) 'Den entreprenörskapande skolan' i Dahlstedt, M & Fejes, A. (2018) Skolan marknaden och framtiden. Studentlitteratur.
- Fredriksson, A. (2011) Marknaden och lärarna. Hur organiseringen av skolan påverkar lärares offentliga tjänstemannaskap. Göteborgs Universitet.
- Fredriksson, A. (2018) 'Läraryrket och den politiska styrningen av skolan' i Jarl, M & Pierre, J (red.). (2018) Skolan som politisk organisation. Gleerups.
- Garne, C. (2011) Twitter – En termometer på samhällstemperaturen. Statsvetenskaplig tidsskrift 2011, årg. 113 nr 4. <https://journals.lub.lu.se/st/article/view/8378/7514>
- Hultén, M. & Lundahl, C. (2018) 'Betyg och bedömning i en marknadsutsatt skola' i Dahlstedt, M & Fejes, A. (red.). (2018) Skolan marknaden och framtiden. Studentlitteratur.
- Internetstiftelsen (2020) Svenskarna och internet. internetstiftelsen-svenskarna-och-internet 2020.pdf (svenskarnaochinternet.se)
- Jarl, M., Kjellgren, H. & Quennerstedt, A. (2018) i Jarl, M & Pierre, J (red.). (2018) Skolan som politisk organisation. Gleerups.
- Jarl, M. & Pierre, J. (2018) 'Decentralisering, styrning och värdekonflikter i skolan' i Jarl, M & Pierre, J (red.). (2018) Skolan som politisk organisation. Gleerups.
- Jarl, M. & Rönnerberg, L. (2019) Skolpolitik : från riksdagshus till klassrum. Liber.
- Kleen af, B. (2022, 12 augusti). Peje Emilsson: Kunskapsskolan är ingen gåva till skattebetalarna. Dagens Nyheter. <https://www.dn.se/sverige/peje-emilsson-kunskapsskolan-ar-ingen-gava-till-skattebetalarna/>
- Kozinets, R.V. (2010) Netnografi. Etnografiska undersökningar på nätet. Studentlitteratur.
- Lipsky, M. (2010) Street-level bureaucracy : dilemmas of the individual in public services. Russel Sage Foundation
- Lundström, E. (2020, 27 November) Skoltwitter - vår tids högaffel? Internationalen. <http://arkiv.internationalen.se/2020/11/skoltwitter-var-tids-hogaffel/>

- Lundström, U. & Parding, K. (2011) Teachers Experiences with School Choice: Clashing logics. Hindawi Publishing Corporation. Educational Research International. Volume 2011, Article ID 869852.
- Läraryrket. (2018, 28 februari) 'Yttrandefrihet för privatanställda' <https://www.lararforbundet.se/artiklar/yttrandefrihet-for-privat-anstallda>
- Martinsson, L. & Reimers, E. (2017a) 'Introduction: Making trouble with neoliberalism, education and political subjectivity' i Reimers, E. & Martinsson, L. (red) Education and Political Subjectivities in Neoliberal Times and Places. Routledge.
- Martinsson, L. & Reimers, E. (2017b) 'Political subjectivity and the experiment of democracy: a conclusion' i Reimers, E. & Martinsson, L. (red) Education and Political Subjectivities in Neoliberal Times and Places. Routledge.
- Martinsson, L. & Reimers, E. (2020) Civil Servants Talk Back – Political Subjectivity and (Re) Constructions of the Nation. Critical Sociology. 2020;46(3):429-442. doi:10.1177/0896920519839768
- Persson, S. (2018) 'Lärarna och skolans organisering' i Jarl, M & Pierre, J (red.). (2018) Skolan som politisk organisation. Gleerups.
- Reimers, E. (2017) 'Why Education? Economic and political subjectivities in public discourses on education' i Reimers, E. & Martinsson, L. (red) Education and Political Subjectivities in Neoliberal Times and Places. Routledge.
- Ringarp, J. & Nihlfors, E. (2020) Styrning och ledning av svensk förskola och skola: en introduktion. Gleerups.
- Rogers, R. (2014) 'Debanalising Twitter. The transformation of an Object of study - Foreword. I Weller, K., Bruns, A., Burgess, J., Mahrt, M., & Puschmann, C. (Red.). (2013). Twitter and Society. Peter Lang US. <https://www.peterlang.com/view/title/22308>
- Schmidt, J-H. (2014) Twitter and the Rise of Personal Publics - chapter 1 Jan-Hinrik Schmidt - #private or #public? communication on Twitter is both and neither at the same time.
- Weller, K., Bruns, A., Burgess, J., Mahrt, M., & Puschmann, C. (Red.). (2013). Twitter and Society. Peter Lang US. <https://www.peterlang.com/view/title/22308>
- Segaard, S. B. (2015). Perceptions of social media. Nordicom Review, 36(2), 65-78. doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.ub.gu.se/10.1515/nor-2015-0017> SFS 2010:800.
- Skollag.https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K3
- Skolverket. (2015) Skolreformer i praktiken. <https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2015/skolreformer-i-praktiken?id=3553>
- Statistikmyndigheten SCB (2022). De flesta lärare jobbar kvar fem år efter examen. [De flesta lärare jobbar kvar fem år efter examen \(scb.se\)](https://www.scb.se/2022/04/de-flesta-larare-jobbar-kvar-fem-ar-efter-examen)
- Stenlås, N. (2009) En kår i kläm – Läraryrket mellan professionella ideal och statliga reformideologier 2009. Rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. 2009:6. Finansdepartementet.
- Trumberg, A (2018) 'Skolval i internationell belysning' i Dahlstedt, M & Fejes, A. (red.). (2018) Skolan marknaden och framtiden. Studentlitteratur